

ובאירופה?

הומרים, מספר היסיפוריים העיור

בשנת שבע מאות וחמשים לפני הספירה, ככלمر לפני יותר אלפיים שבע מאות וחמשים שנה, הסתובב לו ברכבי יונן משורר זקן ועיור שספר סיורי גבורה והרפתקאות. הומרים (*שפירושו היוונית "העירור"*) הוא אולי הנודע במספרי היסיפוריים של המערב.

שתי היצירות הגדולות המיויחסות לו הן האילידה והאודיסאה. האילידה עוסקת בסופה של מלחמת טרויה, והאודיסאה מספרת על הרפתקאותיו של אודיסאוס (אחד מגיבורי המלחמה) בדרכו הביתה, על המפלצות שנקרו בדרכו, מן הקיקלופ הנורא בעל העין אחת ועד לסירנות שקוין הערב כיישף את כל השומעים.

הומרים מספר את סייריו באופן חי וחווני ואני פוסח על שום פרט, היוצני או פנימי. בשפה שקופה ובהירה הוא מתאר את החלל שבו מתרחשת כל סצנה, את מראה הגיבורים, לבושים, ולא שוכח שום רגש, או מחשبة שוחלת במוחם. אולי משומך לא נזקקו היסיפורים לאמצעי המהשה וגם לא הולידו (כמו האפוסים הגדולים של המוזר) שום מסורת של תיאטרון או תיאטרון בובות.

חומר למחשבה... אם אפשר להעלות עולם ומלאו בספר, בשביל מה בכלל צריך הצגה?

مزבחות נידדים

באירופה של ימי-הביבנים נולד הַרְטֶבָלוֹן, מעין ארון קטן, פתוח, שבתוכו מוצבת סצנה חשובה ומרגשת מן התנ"ך, הברית החדשה או חיי הקודושים. כל סצנה הייתה מעין איור תלת-ממדי שהמחיש למאmins את הדמויות שלאליין התפללו. הַרְטֶבָלוֹן עוצבו ממגוון של חומרים – עץ צבוע, עור, אמייל וזהב. סצנות וערות שגולפו משנהב שימושו את העשירים במעוטיהם. חלקן מן הפסלונים היו בגדים

מפוארים להחלפה ואחרים היו בעצם בובות שנעו באופן מכני. מספרי הסיפורים הנודדים הפקיעו את הרטబלוּס בהדרגה מן הפולחן הדתי. הם שילבו את הסיפוריים החגיגיים על בריאות העולם ואת שירי הערש לישו התינוק, במכירת מזcurות. (גם להתפנס צדיק!) בהתחלת הסיפורים היו העיקרי והמובהחות היו רק הקישוט, אבל במשך הזמן הם השתככלו והפכו לאטרקציה המרכזית, מעין הקדמה לבמות החלון.

יוסף: פתאום...

רוני: פתאום מה?

יוסף: אני עוד לא בטוח, אך תמיד אומרים בסיפורים. תמשיכו את הפרק ואני אהשוב הלאה מה פתאום.

השכונה הפנימית

על איפה גברת גבאי? יצירתו של ג'יק שויל'

הסיפור בשביב ג'יק הוא מציאות. גם בשביב הקהל שלו. לא משנה כמה הוא דמיוני, אנחנו נסחפים לרגע ומאמינים לו. זו המתנה המיוחדת של ג'יק, שעוזרת לו לשורוד בילדותו, הרחק מאימו. "כשהייתי קטן", הוא מספר, "היהתי מתכרבל, מריח את אמי בדמויי, מרגיש אותה וממציא סיפור, בוועה, שבתוכה הייתה עף עד שהיא הייתה מתנפצת אל היוםו. הייתה עלי התפר בין מציאות ודמיון. הכרתי את הטירה. היום אני מthalך בו חופשי, עושה פירוטאים וסלטים, משטולל, אבל בשליטה, בידיעה. כשהאני מספר אני גם על הקרקע וגם עף למעלה. כמו קשת המחברת בין שמיים לארץ, מלאה וצבאונית".

ההצגה איפה גברת גבאי? מספרת על ילדותו של ג'יק. היא לא מתורחת באולם תיאטרון, אלא ב"תפאורה האמיתית" של ילדותו, בשכונת ימין משה בירושלים. הקהל מתאסף בגין היפורמידות שבקצתה השכונה הווותיקה, אל מול חומות העיר העתיקה, ואז מגיעים תנין (אבי כהן) ותולי (ג'יק שויל') – ספק ליצנים, ספק מספרים-זמרים נודדים, ספק הגיבורים האמיתיים של הסיפור, ומובילים אותו לטיפול בשכונה.

94

תנין הוא מעין תזמורת של איש אחד, עם גיטרה, מפוחית, קזו (מין צפצפה מדברת), ומשרוקית טרומבן. תולי אוחז בחתול ג'ינגי, שהוא בעצם מזודה עם זנב ואף ואוזניים של חתול. מסתבר שהוא החתול של גברת גבאי, המלהה ההיסטורית של השכונה, שהיא בלבד מעורר צמרמותם בלבו של פני, אבל הוא יתגבר על הפחד כדי לעוזר לתali למציא את גברת גבאי ולהחזיר לה את החתול. זה לא כל כך פשוט: גברת גבאי היא תעלומה גמורה. איש אינו יודע מי היא בדיק ואיפה היא נמצאת.

לו בחוץ? זהו כמובן מגדל דוד
(שניהם צרים, ארוכים וחזקופים!)
שלראשו מטפסת מתילדה כדי
להשKir על השכוונה. גוףו של
החתול הפרק לחלל ההציגה,
לחתיכת ירושלים בצעיר אנפין.

(עוד על חלל בתיאטרון הבובות
האמנותי בתחנת "עולם קטן".)

למזודה. בהמשך ההציגה
מתברר שהחתול הוא בן
מאה וחמשים שנה. הוא עדיין
זכור את היציאה מן החומות,
את הקמתה של השכוונה
החדשנה. ואיפה נמצאים
הזיכרונות? בתוכו, כמובן, בתוך
המזודה.

כשהחתול מספר על הבית
שבנה ויטאלי החנווני לאשתו
מתילדה, נפתחת המזודה
ובתוכה מתגלה דירונת
מרוחקת. והזנב שעדיין מזדקן

החתול של גברת גבאי הוא
מזודה. בבחינה הבאה,
המקדשת לתיאטרון חפצים,
סביר לכט שהחפץ צריך
להתאים לדמות שאותה הוא
מייצג: בצורתו, בתכונותיו,
ב"התנהגותו". האם מזודה
נראות או מתחננת כמו חתול?
לא בדיק. ומצד שני – ג'ינג'י
הוא חתול מיטלטל. ג'ק צריך
לשאת אותו למקום מסוים.
זה נוח מאוד שיש לו ידית, וגם
מצחיק, הפער הזה בין החתול

החתול והמזודה

"גברת גבאי", מסביר ג'ק, "היתה אשה גבואה, לבושה שחורים שכלי ילדי השכונה בחדו ממנה. הייתה לה הילה של אגדות, פחדים, סיפוריים. היא הייתה שוטת השכונה, מטורפת שהקסימה אותה בילדות. הייתה עוקב אחריה והיא הייתה נעלמת ופתאום מופיעה ומסתכלת עלי, מסתכלת! בעיניהם היה לה את כל הריח והטעם והגעוגעים והכנסיות, וריצ'רד לב הארי, וממלופיים וגיא בן-הינום, המיתולוגיה של הדיבוק, של השדים".

וכך הוא מתאר אותה בהצגה: "היא כמו החתול שלה, צחה ונעלמת. אומרים שיש לה ארבע זרועות ושמלה ארוכה, היא כל כך גבואה שראשה בשמיים. היא מחליפה את עונות השנה, את מצב הרוח בשכונה..."

או איפה גברת גבאי? מהר הופך הטויל למשחק בלבד בשיתוף הקהלה. כולם פוקחים עיניים ואוזניים ותרים אחרי רמזים. יד נעלמה עוזרת להם במשימות: מישחו הטמיין פתק מגולגל באזונו של החתול הגינגי. תולי מוצא את הרמז בזמן שהוא מתחפש בה פשפשים. עין הזית שגוזע מלא פיות "לוחש" להם מה הם צריכים לעשות: למצוא את שבעת השערים של השכונה ואת שבעת המינים, או-או יגשו בגברת. וזהי כבר ממשמה, מטללה, כמו שמקבל גיבור באגדה. הילדים מתגאים לעזרה. הם תרים אחרי השערים והמיןיהם. המשחק הבלשי מוסיף מתח ומחדר את הקשב ואת החושים, ותוך כדי כך מתגברים במלואם קסמי השכונה והסיפור.

או מה יש לנו כאן? טויל? משחק בלבד? או אולי שיעור קטן בהיסטוריה? הקהלה לומד על ההיסטוריה של ירושלים ועל חיי היום-יום בשכונה הראשונה שנבנתה מחוץ לחומות: הטיפוסים, המשחקים, השירים, הבישולים. הזיכרונות מבוססים על עבודות כמן, אבל אפילו בעבודות פשוטות ביותר יש קצת גזומה מיתולוגית:

קולה של השכונה

מתחילת ההצגה ועד סופה, תני ותולי לא מפסיקים לשיר בקולותיהם החמים: שירים ישנים, זמירות מבית הכנסת, נעימות ממערביונים, רומנים בלדינו, שירי משחק, שירים ילדים, והמן שירים קטנים מקוריים, בחרזים פשוטים וכמעט מאולתרים, כמו חرزים של שיר רחוב. (למשל, "שיר האומץ" בכניסה לבוסתן: אחת שתים שלוש / לא צריך לחוש / ארבע חמש שש / ממה אתה חושש?) הם משחחים את הקהלה ומחים את העבר, בלי לגלוש למלאותיו המשופשפת של מחזמר.

מציאות והמצאה

גם הסיפור הדמיוני ביותר צומח בסופו של דבר, מגגרן של מציאות. השפה העברית מיטיבה לבטא את הרעיון כשהיא גוזרת מציאות והמצאה, למצוא ולהמציא – מאותו שורש.

היא או לא היא (1)

זוכים את האילידה והאודיסאה של הומרוס? במשך שנים רבות התייחסו אליה כאל מעשיות דמיוניות על אלים וגיבורים, עד שהופיעו במאה התשע עשרה, ארקליאולוג גרמני בשם היינריך שלימאן, שלימאן (שהכריז כבר בגיל שמנוה שהוא ימצא את טרויה) פשט השתמש באילידה כمفנה: הוא חפר במקום שבו היו אמרורים להיות שרידי העיר על פי עדותו של הומרוס, ומצא שרידי מלחה ופריטים רבים שתוארו בסיפור...

היה או לא היה (2)

בטורקיה של המאה הארבע עשרה, בתקופת שלטונו של השולtan ארכאון, נבנה מסגד בעיר בורסה. בין העוסקים במלאכה היו בניין בשם ח'ג'ט וונפה בשם קרגוץ. הם היו מתבדחים בניינם בזמן העבודה ושיחתם הייתה כה מצחיקה שכל הפעלים התאספו סביבם ועובדות הבניה נפסקה.

השולtanicus עם מWOOD וציווה לטלות את החשנים. העבודה הת恢שה אבל הצחוק נדם. אפלו השולtan היה עצוב, עד שאחד ממשרתו העמיד מסך וסיפר את סיפורו באצליות.

כך, על פי הסיפור, נולד תיאטרון הצלליות הטורקי, הנקרא על שם הגיבור המרכזי שלו – קרגוץ.

למלומדים יש כמובן גרסה משליהם על שרשות ההשכבות התרבותיות בין המזרע התיכון למצרים, הודו, סין, אינדונזיה – יש כוח משולו, אך ממשום שהוא יותר מרגש ועסיסי. הוא מנסה להגדיל לנו מהו על מהות הצלליות: הן נוצרו כדי להחיות דיבורים עלייזים. ואכן, על אף יופיו הרב של הצלליות הטורקיות, הקסם העיקרי של המופע טמון עד היום באמנות הסיפור של המפעלים: הם מציאותיים משחקי מילימ ועשה עלי לשון, משנינו קולות ומקצבים בחופש פניו מדהם, וטעונים את ההתרחשויות המוגבלות בתנועה וברוח חיים.

סבתא רות הייתה אישת קטנה והיה לה מטבח קטן עם שולחן ארוך, ועל השולחן היה מונח מְכַל עם נפט, ומעליו היו שתי פתיליות שסופגות את הנפט ואפשר להדליק אותן ולכוון את האש לבדוק במידה הדרושה, ומעליהן עמד בכבוד סיר קציצות הדגים, ומעליו עמד סיר קציצות הבשר, ומעל סיר הממולאים, סיר מרק הקניידלך, ומעל מרק הקניידלך, בראש המגדל, עמד בכבוד סיר האורז הגדול שיספיק לכל המשפחה, עטופ ב מגבת פרחונית כמו המטפחת שבסתה קשורה לראשה. (ואז היא הייתה שמה כל טוב בצלחת ושולחת את יענקלה – כך היא הייתה קוראת לו, לג'יק – להניח את הצלחת על סף ביתה של גברת גבא...).

לפעמים המיתולוגיה ממש משתלטת על העובדה. כשפני חושש להיכנס לבוסתן של מרד לוי כי "אומרים שיש לו שם שבעים ושבעה לבבים", תולי ממהר להרגע עותו: "אללה שבעים ושבעה לבבים כנעניים! קטנטנים, בקושי מיללים, אין להם שניינים, הם בקושי נובחים..." הקהל צוחק, אבל גם קצת מאמין, כי תולי מאמין, והוא כל כך משכנע. אם רק נקשיב היטב ודאי נשמע את הכלבים הקטנטנים... כי ככה זה בהציגה: עבר מתרבעב בהוויה, דמיון מחלל למציאות. תולי ותני יוצרים אווירה שבה הכל יכול לקרות. (אתם לא תאמינו מה קרה פעם בחורף, כשהירד מבול על השכונה...) ואל תשכחו את הנסיבות; אנחנו נמצאים בטויל מודרך. האותנטיות של "התפאורה" מקרינה על הסיפורים: הנה, כאן בדיק זה קרה, כך, כמו שתולי מספר... השכונה ההיסטורית, החיצונית, הופכת במהלך המסע לשכונה דמיונית, השכונה "הפנימית" של ג'יק שבתוכה אנחנו מטילים.

או איפה גברת גבאי?

(זהירות ספריילר!!!) בסוף המסע (אחרי שבעה שערים ושבעה מינימום) זוכים תני ותולוי והחטול הג'יגני והקהל לפגוש את גברת גבאי. היא ממחה להם בקצתה גבאי. מי היה, אם כן, אותה המשלול. גבירה ענקית שראשה בשמיים, יש לה ארבע זרועות ושמלה ארוכה, והיא אחראית על מצב הרוח בשכונה? פתרון התעלומה מהזדק את החיבור בין הספר ו_gbאי לשייל, וכמו כל פתרון טוב הוא גם מפתיע וגם מובן מalone.

רוזצים עוד רמז, אחרון? הפתרון מחבר בין ג'ק שיילי, המספר הנודד, לאביר נודד אחר, שדעתו השתבשה עליו מרוב קריאה בספרותם. טחנות הרוח נראו לו כמו ענקים מפחדים ממשנופפים בזרועותיהם...

נו, כבר ניחשתם?
נוו, גברת גבאי היא –

טהש געט, כת טנט צעט

הניקוז והרחובות המלאים במים, לבריכת השולtan. לשם חלמה השכונה חלום משותף אחד, שהשר משה מונטיפיורי מוציאו אוטם לטיול מאורגן בזונציה. ויטלי החנון שט על גונדולה ושר לאשתו מתילה רומנסקה: סי לה פְּרָאֶרְהָ דְּהָ לְּצִיהָ...

הראשון שהתעורר מהחלום היה מרדיי, השוטר היחיד בשכונה. הוא הוציא את המשורקיות מכס היג'מה שלו וspark. כל השכונה התעוררה, והוא פקד עליה להלצות עכשו ומיד חזרה לבתים, עם המיטות והמזינים הספרוגים במים, ועם הציפות והכרויות והشمיכות. עכשו אתה מבין, יענקלה, ומה אני קשור את המיטות לسورנים? כי היום אני כבר זקן, אני לא יכול להחזיר אותן כל הדרך מבירכת השולtan..."

כשבא גמר לספר ויצאת מהבית של שבתאי, ראייתי את גברת גבאי צובעת את השמיים בצהוב ובירוק ובכתום ובורוד ובסגול... יש קשת בשמיים...

הסיפור על הגשם הגדול

(מתוך הציגה. דמיינו שאתם מאזינים לו ברחוב תלול ביום מSHA...)

היה יום חורף גשום במיוחד. הגשם ירד וטפטף. יצאתי החוצה לראות מה קורה, וראיתי את גברת גבאי עם מכחול בצעב שחור וקצת בוץ, צובעת את השמיים בעננים כהים. חזרתי הביתה רטוב כאילו קפצתי לבירכה עם בגדים. שבתאי שלי ייבשה אותו, והшибה אותו ליד התנור וננתנה לי צלחת של מרקם. כשאכלתי את המרקם לאט לאט והחומרתי, ראייתי את שבתאי שלgi גורר את כל המיטות של הבית וקשר אותן בחבלים עבים, בקשרים של ימאים, לסרגים של החלון. שאלתי אותו, "سبא, למה אתה עשה את זה?"

"ענקלה," הוא אמר לי, "אני אספר לך סיפור שקרה הרבה שנים לפני שנולדת: يوم אחד ירד גשם בשכונה, ממש כמו בمبול של נהר. הגשם ירד וטperf ותופף על הגגות, ועל החלונות, וכאיילו הפחים, ועל החלונות, וכאיילו העמד וחיכה ברוחבות עד שכל האנשים ילכו לישון. ובלילה, כשוכלים נרדמו, הוא נכנס דרך החירץ של הדלת לתוך הבתים. בהתחלה הוא חיזיך את הכניסות, אחר כך את השטיחים, אחר כך את השולחות, וכשכבר לא נשאר לו מה להחיזק, הוא התחיל להחיזק את האנשים היישנים על המיטות, עם הפיג'מות, והគותוניות, והמצנפות על הראש, ולהקט הנחירות. ואז נפתחו הדלתות וכל השכונה נשטפה החוצה, דרך בורות

